

COVID-19 KRİZİYLE MÜCADELEDE ENGELLİLERİ KAPSAYICI SOSYAL KORUMA ÖNLEMLERİ

Normal koşullarda, dünya nüfusunun %15'ini oluşturan engellilerin yoksul olması, yıkıcı sağlık giderleriyle karşı karşıya kalması, eğitim ve ekonomik katılım¹ düzeylerinin düşük olması ve ekonomik güvencesizlik ve şoklara² daha açık hanelerde yaşıyor olması daha olasıdır.

Engelli kadınlar ve kız çocukları için daha yüksek olan bu eşitsizlikler, yaftalama, altyapı, ulaşım ve bilgi sistemlerine erişememe, kapsayıcı kamu politikaları ve hizmetlerinin yokluğu gibi, her yaşta karşı karşıya oldukları çok sayıda engelden kaynaklanıyor.³ Bu engeller, engelliler ve aileleri için önemli düzeyde ek giderler yaratıyor,⁴ kırılganlıklarını artırıyor.

COVID-19 pandemisi ve sosyo-ekonomik sonuçları, bu engel ve eşitsizlikleri büyütüyor. Engelliler, krizin etkilerine birçok farklı açıdan açık durumdadır:

- Birçoğu diğer sağlık sorunları sahip ve/veya yaşlı kişiler, bu da onlar için daha büyük risk oluşturuyor ve sıkı bir biçimde tecrit edilmelerini zorunlu kılıyor.
- Başta destek ihtiyaçları yüksek olan engelli çocuklar ve yetişkinler olmak üzere birçok engelli, bugünkü destek sistemlerinde⁵ önemli aksamalarla karşı karşıya. Enformel ve ücretsiz aile desteğine dayanan büyük çoğunluğu, kendileri veya olağan destekçileri enfekte olduğu veya enfekte olma riskiyle altında olduğundan, şimdiden zor durumda olabilir. Ücretli destekten yararlananlar veya yatılı tesislerde kalanlar, hizmet sağlayıcıların aksamasıyla karşı karşıya olabilir.
- Engelliler, ayrımcılık, çalışma yaşamından dışlanma veya kayıtdışı ekonomide faaliyet göstermeleri nedeniyle sosyal sigorta (işsizlik ve hastalık dahil) ve sağlık sigortası tarafından çok daha az korunuyor.

Her durumda, engelliler ve aileleri, gelir güvenliği bakımından önemli zorluklar⁶ ve ihtiyaç duydukları temel mal ve hizmetleri temin etmede daha yüksek giderlerle karşı karşıya.

¹ Mizunoya, S. ve Mitra, S., 2013. Is there a disability gap in employment rates in developing countries? [Gelişmekte olan ülkelerde istihdam oranlarında engellilik açığı var mı?]. World Development, 42; Dünya Bankası, Inclusion International, Leonard Cheshire. (2019). Every learner matters: Unpacking the learning crisis for children with disabilities [Her öğrenci önemli: Engelli çocuklar için öğrenme krizini çözmek].; WHO ve Dünya Bankası, 2011, World report on disability [Dünya Engellilik Raporu] (Cenevre);

² Mitra, S., 2018, Disability, health and human development [Engellilik, sağlık ve insani gelişme]. Disability, Health and Human Development, Palgrave MacMillan: New York.

³ WHO-Dünya Bankası, a.g.e.; UN DESA, 2018, Disability and Development Report [Engellilik ve Gelişme Raporu]:

⁴ Mitra, S. and al 2017. Extra costs of living with a disability: A review and agenda for research [Engelli yaşamın ek giderleri: İnceleme ve araştırma gündemi]. Disability and health journal, 10(4), s.475-484.

⁵ Dünya Sağlık Örgütü, Mart 2020, Disability considerations during the COVID-19 outbreak [COVID-19 salgınında engellilik düşünceleri]

⁶ Mitra, S. and Kruse, D., 2016. Are workers with disabilities more likely to be displaced? [Engelli işçilerin yerinden edilmesi daha olası mı?]. The International Journal of Human Resource Management, 27(14), pp.1550-1579.

Engelliler⁷ için her zaman en kritik öneme sahip sosyal korumanın⁸ son haftalarda çok önemli bir yardım unsuru olduğu kanıtlandı. Bu bilgi notu, sosyal koruma sistemlerinin Buna göre, COVID-19⁹ önlemleri bağlamında engellileri desteklemek için azami yarar sağlayabilecek birkaç unsur şöyle sıralanıyor:

Genel

- Tüm kamusal bilgilendirme, kriz önlemleri, sağlık ve sosyal koruma müdahalelerinin kapsayıcı, herkes için erişilebilir olmasını, engellilere karşı ayrımcılık yapmamasını sağlamak.
- Engelli örgütleri, ebeveyn örgütleri ve hizmet sağlayıcılar ile koordine ederek, bilgilerin yayılması ve erişimi azami kılmak.
- Sağlık hizmetine erişimin önündeki engelleri (katkı ödemeleri, ücretler ...) kaldırmak.
- Sosyal koruma sunum mekanizmalarında engellilerin enfekte olma riskini asgariye indirmek, mobil veya çevrimiçi kayıt veya ödeme noktalarını artırmak.

Tespit ve ihtiyaç değerlendirme

- Destek sunumunu kolaylaştırmak üzere, engelli tespit ve kaydetme işlemlerini, farklı veri kütükleri de kullanarak genişletmek.
- Başta engelli çocuk, kadın ve kız çocukları, destek ihtiyacı yüksek olanlar ve yaşlı kişilere özel önem vererek, engelli ihtiyaç değerlendirmesi yapmak.

Nakit transferleri

- Yeterli düzeyde ücretli hastalık izni, hastalık yardımları veya hastalık, karantina ve kendini tecrit hallerinde diğer gelir desteği sağlamak.
- Engellilik yardımlarını artırmak, ek ödemeler ve/veya avans ödemeleri sağlamak.
- Nakit transferlerini, halihazırdaki çalışma durumlarına bakmaksızın, olağan koşullarda hak sahibi olmayabilecek, resmi olarak kaydedilmiş tüm engelli kişileri kapsayacak biçimde genişletmek.
- Bu duruma özgü olabilecek ve yakında sona erecek engellilik haklarını otomatik olarak uzatmak.
- Engellilik giderlerini karşılamak üzere, engelli olarak tanımlanmış ve esas sosyal yardım programlarından yararlananlara (yaşlı, çocuk hibesi, yoksulluk yardımı), engellilik için ek yardımcı yapmak.
- İşsizlik veya hastalık yardımları tarafından kapsanmayan ve engelli aile üye(ler)ini desteklemek veya enfekte olmalarını önlemek için işi bırakmış kişilere mali yardım sağlamak.

Aynı yardım ve destek hizmetleri

- Hizmet sağlayıcılara mali yardım sağlamak dahil olmak üzere, kaliteli bakım ve desteğe erişimi geliştirmek ve süreklilik sağlamak.
- Destek ihtiyaçları yüksek olan kişilere temel gıda ve gıda dışı maddelerin teslim edilmesi konusunu değerlendirmek.
- Destek ihtiyacı duyan engelli kişiler ile bu desteği sağlayabilecek kişileri buluşturmak üzere yardım hattı ve platformlar oluşturmak.

⁷ ILO, 2017, World Social Protection Report [Dünya Sosyal Koruma Raporu] 2017–19;

⁸ Sosyal koruma, yoksulluk, kırılganlık, sosyal dışlanmayı önlemek veya tüm insanları yaşamları boyunca bu tehlikelere karşı korumayı hedefleyen, bu bağlamda kırılgan gruplara özel olarak odaklanan, politikalar ve programlar kümesi olarak tanımlanmaktadır. Sosyal koruma, evrensel (herkese), kategori esasıyla veya yoksulları hedefleyen yardımlar gibi katkısız (primsiz) programlar; katkılı (primli) programlar, ve insan sermayesi ve iş imkanlarına erişimi geliştirme yoluyla, nakdi veya aynı olarak sağlanabilir (SPIAC-B).

⁹ Joint Statement on the Role of Social Protection in Responding to the COVID-19 Pandemic [COVID-19 pandemisiyle mücadelede sosyal korumanın rolüne ilişkin ortak demeç], SPIAC-B

Toparlanma

- Ekonomik düzelme programlarının engelliler ve ailelerini kapsamalarını sağlamak.

COVID-19 krizi, tüm ülkelere, müşterek olarak finanse edilen, kapsamlı, kapsayıcı ve sürekli sosyal koruma sistemlerini geliştirme ve güçlendirmenin önemini gösterdi.¹⁰ Engellilerin kapsamlı bir kaydı, evrensel engelli ödeneği ve destek sistemlerini geliştirmiş olan ülkeler, engelli çocuklar, çalışma çağındaki yetişkinler ve yaşlılar için hızlı ve güvenilir yardımları sağlayacak durumdadır.

Yararlı kaynaklar

- Joint Statement on the Role of Social Protection in Responding to the COVID-19 Pandemic, Social Protection Inter-Agency Cooperation Board
- Social protection response to the COVID-19 crisis, International, Labor Organization,
- Disability considerations during the COVID-19 outbreak, World Health Organization, March 2020
- Key recommendations toward a disability inclusive COVID 19 response, International Disability Alliance
- COVID-19: Who is protecting the people with disabilities?, UN Special Rapporteur on the Rights of Persons with Disabilities
- Joint statement: Towards inclusive social protection system supporting full and effective participation of persons with disabilities, ILO-IDA (2019)
- Global social protection framework, UNICEF (2019)
- Leave no one behind: building inclusive social protection systems for persons with disabilities. Development Pathways (2019)

Bu bilgi notu, ILO ve UNICEF tarafından, International Disability Alliance [Uluslararası Engelliler İttifakı] ile yakın işbirliğiyle yürütülen, UNPRPD tarafından finanse edilen, engellilerin güçlendirilmesi için kapsayıcı sosyal koruma projesi kapsamında hazırlanmıştır.

¹⁰ ILO, COVID-19: Social protection systems failing vulnerable groups [Sosyal koruma sistemleri kırılabilir grupları hayal kırıklığına uğrattıyor].